

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Конопельського Віктора Ярославовича на дисертацію Секо С.О. «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика.» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми обумовлюється тим, що однією з найбільш злободенних і непростих проблем сучасного суспільства, за оцінками вчених та практичних працівників, є організована злочинність у сфері економіки. Варто зауважити, що економічним базисом організованої злочинності є економічна злочинність. Основною умовою виникнення та функціонування злочинних об'єднань є потенційні джерела прибутків, що значно перевищують середні щодо країни або в певній галузі економічної діяльності величини. Тільки максимальні прибутки здатні викликати інтерес і підштовхнути до протиправного співробітництва представників підприємницької діяльності та організованої злочинності.

Організована злочинність залишається однією з найскладніших і найактуальніших проблем сучасного кримінального права та кримінології. Сучасні трансформації у структурі злочинних об'єднань, методах їх діяльності та способах впливу на економіку й суспільство вимагають перегляду традиційних підходів до її визначення та протидії. Науковці підкреслюють, що уявлення про організовану злочинність еволюціонують під впливом як внутрішніх, так і міжнародних факторів. З одного боку, українська кримінально-правова доктрина активно адаптує світовий досвід протидії організованій злочинності. З іншого - новітні виклики цифровізації, транснаціонального злочинного співробітництва та появи кримінальних спільнот у віртуальному середовищі вимагають переосмислення усталених понять і категорій.

Наведене свідчить про те, що дисертація Секо С.О. «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика.» з урахуванням сучасного стану кримінального, кримінального процесуального законодавства та правоохоронної діяльності є надзвичайно **актуальним**, оскільки розкриває сутність феномену кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері економіки та надає нові знання про їх детермінацію та дозволяє застосувати на практиці рекомендації щодо побудови системи запобігання цим кримінальним правопорушенням у сучасних умовах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

У ході вивчення дисертації та наукових публікацій автора, з'ясовано, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом є обґрунтованими і переконливими. Дослідження є структурованим, послідовним та логічно пов'язаним, відповідає поставленій меті та завданням, заявленим у роботі. Автором використано значну кількість вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України. Дослідження здійснено спираючись на узагальнені дані отримані під час аналізу статистичних показників Офісу Генерального прокурора, Національної поліції України, Бюро економічної безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Державної служби фінансового моніторингу України щодо стану та динаміки злочинності у сфері економіки, а також зведені дані 80 судових рішень, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень, у справах, пов'язаних із організованою злочинністю та економічними кримінальними правопорушеннями.

Основні результати дослідження викладено у 9 наукових працях, з яких: 4 – у фахових виданнях з юридичних наук, перелік яких затверджено МОН України та апробовано на 5 всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях. Вивчення дисертації та оцінка наукових публікацій автора дає підстави стверджувати про обґрунтованість результатів дослідження у галузі кримінального права, кримінології та кримінально-

виконавчого права, як для теоретичного та практичного застосування в межах заявлених автором мети та завдань.

Нами зафіксовано уміле використання автором широкого спектру сучасних методів наукового пошуку, що також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих дисертантом висновків і рекомендацій. Дослідження Секо С.О. виконано на високому науковому рівні, наукові публікації відображають основний зміст усіх розділів дисертації.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. За своїм змістом дисертація Секо С.О. є одним з перших в Україні комплексним монографічним дослідженням теоретичних і практичних проблем в якому представлено ґрунтовну кримінологічну характеристику, систему детермінант та запропоновано систему заходів запобігання кримінальним правопорушенням в сфері економіки, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями. У роботі сформульовано низку нових положень, висновків і пропозицій.

Автором вперше: обґрунтовано інституційну модель Національного координатора у сфері боротьби з організованою злочинністю (Міжвідомчої координаційної комісії). Запропоновано авторський підхід до законодавчого закріплення його статусу шляхом внесення змін до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», що передбачає перехід від ситуативної міжвідомчої взаємодії до стратегічного планування, а також передбачає обов'язковість врахування його стратегічних рішень, розмежування координаційних і процесуальних повноважень та функціонування єдиної інформаційно-аналітичної системи; обґрунтовано доцільність формування у структурі БЕБ контррозвідувального аналітичного сегмента як спеціалізованого напрямку діяльності, спрямованого на виявлення та попередження економічних операцій, пов'язаних із гібридним впливом держави-агресора, що, на відміну від існуючих підходів, передбачає системну ідентифікацію схем обходу міжнародних санкцій, використання національної

фінансової системи у транснаціональних кримінальних мережах та залучення суб'єктів господарювання до прихованого фінансування незаконної економічної діяльності.

Окремі положення дістали подальшого розвитку, а саме: кримінологічне розуміння організованої злочинності у сфері економіки шляхом обґрунтування її інституційної природи, що проявляється у вбудованості в господарські процеси, латентності, адаптивності та здатності до мімікрії під легальну економічну діяльність, а також запропоновано уточнену авторську дефініцію цього явища з урахуванням його трансформації в умовах повномасштабної війни та посилення взаємозв'язку з загрозами економічній безпеці держави; наукові підходи до детермінації організованої злочинності у сфері економіки шляхом їх систематизації за функціональними групами (інституційно-управлінські, економіко-правові, воєнні, геополітичні, інституційно-цифрові та енергетичні) та обґрунтування їх трансформації в умовах повномасштабної війни як чинника формування нових криміногенних ніш; концептуальні підходи до тенденцій розвитку організованої злочинності у сфері економіки в Україні шляхом обґрунтування того, що в умовах повномасштабної війни вона трансформується з інструменту незаконного збагачення у гібридний механізм впливу на фінансову стійкість, обороноздатність та економічну безпеку держави; підходи до використання зарубіжного досвіду у сфері протидії організованій злочинності в економіці шляхом поєднання функціонального, аксіологічного та безпекового критеріїв відбору релевантних практик, а також обґрунтування їх адаптації як функціональних орієнтирів, а не готових інституційних шаблонів, з урахуванням правового середовища України, умов воєнного стану.

В роботі містяться і інші положення, висновки та пропозиції теоретичного і практичного характеру, які істотно розширюють наукові знання про феномен кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері економіки і особливості їх запобігання, а результати дослідження свідчать про цілісність

наукового пошуку, завершеність та значущість новизни отриманих результатів не лише для теорії, а й для практичної діяльності. Наукові публікації, відображають основний зміст усіх розділів дисертації, а також основні положення і результати дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації виявилися наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі філософії, загальної теорії держави і права, кримінології, кримінального, кримінально-виконавчого права, психології; досліджені історичні та методологічні засади у сфері аналізу злочинності, вивчення проблем детермінації та запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються в сфері економіки. Положення та висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах, які регламентують порядок протидії організованій злочинності в сфері економіки.

Автором досягнуто мету дослідження, а саме, теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері протидії організованій злочинності в сфері економіки в Україні, враховуючи сучасні трансформаційні процеси та необхідність зміцнення економічної безпеки держави в умовах повномасштабної війни.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Не викликають заперечень ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Останні забезпечуються: застосуванням дослідницьких методів сучасної теорії пізнання, у тому числі як загальнонаукових методів (діалектичний, логіко-семантичний, історичний, системно-структурний, аналіз, синтез і т.д.), так й методів, притаманних дослідженням у правових науках (порівняльно-правовий, формально-юридичний, історико-правовий та ін.), а також методів, властивих конкретно-соціологічним дослідженням

(статистичні методи, вивчення правових документів, статистичних відомостей, анкетування та ін.). Робота виконана на високому методологічному рівні, що свідчить про вдале опанування дисертантом методологією наукової діяльності.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані дисертантом у роботі висновки і пропозиції впроваджені і використовуються у освітньому процесі, науковій та практичній діяльності:

– *практичній діяльності* – як методичні рекомендації для вдосконалення роботи правоохоронних органів, а також при підвищенні кваліфікації працівників, які спеціалізуються на запобіганні та розслідуванні злочинів у сфері економіки;

– *освітньому процесі* – при підготовці лекційних курсів, підручників, навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Кримінологія», «Кримінальне право», «Кримінально-виконавче право» та забезпеченні підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 081 «Право».

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Структура та зміст дисертаційного дослідження Секо С.О. на тему: «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика» характеризується логічно побудованою, зумовленою поставленими метою та завданнями дослідження, його об'єктом і предметом, відповідає логіці наукового пошуку. Має чітку структуру, визначену вимогами, що викладені у положеннях МОН.

Композиційно робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у 9 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 236 сторінок, із яких основного тексту 199 сторінок. Список використаних джерел складає 213 найменування, що розміщені на 26 сторінках, та 8 додатків на 11 сторінках.

В **анотації** дисертації автором викладено в стислій формі основні здобутки та отримані результати, тези, ідеї, категорії та поняття, запропоновані напрямки та шляхи вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення та запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються

організованими групами у сфері економіки.

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертації та її актуальність, визначено мету, об'єкт, предмет дисертаційного дослідження, поставлено завдання дослідження. Зазначено зв'язок роботи із науковими темами, програмами, планами. Представлено методи дослідження із зазначенням підрозділів в яких вони використовувалися. Окреслено наукову новизну отриманих результатів, практичне значення отриманих результатів та описано дані щодо реалізації основних теоретичних положень та практичних результатів.

В першому розділі розкрито сутність та ключові ознаки організованої злочинності у сфері економіки, обґрунтовано її інституційну природу та сучасну трансформацію у складну мережеву систему, що функціонує під прикриттям легальної господарської діяльності. Узагальнено наукові підходи до розуміння цього явища та запропоновано його авторське визначення, а також здійснено відмежування від суміжних категорій, зокрема корупції та тіньової економіки. Проаналізовано нормативно-правові засади протидії досліджуваному явищу в Україні, виявлено їхню фрагментарність, неузгодженість і проблеми практичного застосування. Окрему увагу приділено дослідженню системи спеціалізованих суб'єктів протидії організованій злочинності в сфері економіки, визначено їх функції, місце в інституційній архітектурі та ключові проблеми взаємодії, зокрема дублювання повноважень, конкуренцію підслідності та недостатню координацію.

У другому розділі автором здійснено кримінологічну оцінку сучасних форм прояву цього явища, досліджено динаміку його розвитку та вплив глобалізаційних і воєнних чинників. Визначено, що організована економічна злочинність еволюціонувала від локалізованих форм кримінального перерозподілу ресурсів до складних мережевих структур, інтегрованих у легальну економіку та інститути державного управління. Обґрунтовано, що в умовах повномасштабної війни сформувалися нові криміногенні ніші (оборонні закупівлі, гуманітарні потоки, податково-митна сфера, цифрові

активи), у яких економічні правопорушення безпосередньо перетинаються з питаннями національної безпеки. Встановлено, що сучасні форми організованої злочинності в сфері економіки характеризуються високим рівнем адаптивності, цифровізації та транснаціоналізації, що зумовлює їх перехід до транскордонних моделей функціонування та посилення їх впливу на економічну і оборонну стійкість держави.

Третій розділ дисертації присвячений комплексному аналізу сучасного стану державної політики у цій сфері та обґрунтовано напрями її вдосконалення. Встановлено, що чинна модель державної політики у цій сфері не повною мірою відповідає сучасним викликам, зберігаючи переважно реактивний характер і обмежену здатність до випереджувального виявлення складних економічних схем. Узагальнено зарубіжний досвід та визначено підходи, що можуть бути адаптовані до вітчизняних умов з урахуванням особливостей правового середовища та безпекового контексту. За результатами дослідження обґрунтовано доцільність удосконалення законодавчого та інституційного забезпечення протидії організованій злочинності у сфері економіки, зокрема шляхом внесення змін до чинного законодавства та оптимізації діяльності уповноважених суб'єктів.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

1. Потребує поглибленої розробки й віктимологічна складова, яка включає проблеми жертви злочинного посягання, віктимності та віктимізації, а також аналіз віктимологічних факторів, віктимологічного потенціалу, віктимологічної поведінки («інверсія жертви») з розробленням дієвих заходів віктимологічного запобігання. У цьому контексті проблематики предмету дослідження, видається за необхідне зосередити увагу на методиці побудови віктимологічного моніторингу криміногенної ситуації організованої злочинності у сфері економіки в Україні, яка передбачає реалізацію принципів віктимологічного спостереження з урахуванням специфіки регіональних аспектів кримінологічної ситуації такої злочинності.

У висновках, як того вимагає МОН України, бажано чітко викласти рекомендації щодо їх використання, порівняти їх з результатами вітчизняних та зарубіжних праць, обґрунтувавши їх достовірність.

2. Проводячи доктринальне дослідження поняття та сутності організованої злочинності в сфері економіки, авторові бажано було б більш детальніше зупинитися на категорії «національна безпека», адже саме вона має важливе значення в умовах сьогодення для розробки заходів запобігання, виступаючи саме основою останніх. Це поняття виконує методологічну функцію, позаяк виступає як концептуальна ідея для пояснення тих чи інших конкретних процесів і явищ соціальної реальності й побудови окремих теоретичних моделей, які описують певні суспільні процеси у сфері безпеки. Тому, саме в умовах воєнного стану, війни, захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз набуває особливого значення. Не виключенням стала й організована злочинність у сфері економіки в Україні.

3. На сторінці 12 дисертації наукова новизна одержаних результатів в рубриці вперше дисертантом представлено авторську редакцію інституційної моделі Національного координатора у сфері боротьби з організованою злочинністю (Міжвідомчої координаційної комісії) до законодавчого закріплення його статусу шляхом внесення змін до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» із головними завданнями: удосконалення нормативно-правового забезпечення; формування системи інституційного забезпечення; запровадження механізмів координації та взаємодії; інформаційно-аналітичне, наукове та кадрове забезпечення органів сектору безпеки; залучення громадськості; міжнародне співробітництво. Дисертаційна робота тільки би виграла, якщо б автор проект даної Стратегії виніс у додатки до дисертації та спрямував до відповідного Комітету Верховної ради України.

4. На жаль, дослідженням теоретичних та практичних засад запобігання організованої злочинності у сфері економіки в Україні майже не було охоплено такий важливий його аспект як латентність, яка згадується автором лише фрагментарно у контексті окремих питань дослідження (с. 35, 37, 76.). Остання є суттєвим функціональним елементом механізму запобігання кримінальним правопорушенням в цілому. Тому хиби цього аспекту організації та здійснення кримінологічного впливу здатні чинити специфічний вплив на поширення організаційно-управлінських, правових детермінант організованої злочинності та знижувати, таким чином, ефективність реалізації правоохоронними органами кримінологічно-запобіжної функції.

Вказані зауваження та рекомендації носять дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки представленого до захисту дисертаційного дослідження, і можуть бути враховані у ході подальших наукових досліджень.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць Секо С.О. фактів порушення академічної доброчесності (плагіату, фальсифікацій, фабрикацій тощо) не виявлено. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використані методики дослідження та джерела інформації містять відповідні посилання. Дисертація є завершеною, самостійно виконаною роботою, що має вагомое теоретичне і прикладне значення.

Висновок

про відповідність дисертації встановленим вимогам.

У підсумку варто зазначити, що дисертаційне дослідження Секо Сергія Олександровича на тему: «Організована злочинність у сфері економіки: кримінологічна характеристика.» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає

спеціальності 081 – Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року (зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а його автор – Секо Сергій Олександрович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

**Завідувач кафедри кримінального
права та кримінології
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Віктор КОНОПЕЛЬСЬКИЙ